

Islændinges udtale af dansk

Af [Randi Benedikte Brodersen](#) 6. juli 2011 • I kategorien [Sprogundervisning](#), [Udtale](#) • 📄 ✉️ 🌐

Udtale er mange ting og omfatter mange ting:

- fysiologi: kropsbeherskelse, muskelarbejde og bevægelsesvaner
- artikulation: lyd som vi producerer ved brug af vores taleorganer
- auditive og akustiske aspekter: lyd som vores ører fanger som lydbølger
- perception: høre-opfattelse af sproglyd
- neurologiske og kognitive processer i hjernen
- realisering af et sprogs lydsystem
- et sprogligt indhold som vil forstås.

Udtale er speciel på den måde at det er den eneste del af sproget som kræver kropsbeherskelse, altså fysiologiske færdigheder. Når vi lærer et nyt sprog, sker der et møde mellem to sprogs lydsystemer, og vi bliver konfronteret med kendte og nye lyde, og de nye lyde kræver at vi lærer at bruge vores krop på en ny måde, at vi bevæger tunge, læber og kæbe på en ny måde, at vi får nye vaner.

I sprogtilbegnelsessammenhæng er udgangspunktet at perception går forud for produktion, dvs. at vi skal kunne percipere, opfatte en bestemt lyd som forskellig fra andre lyde før vi selv kan producere den. Det auditive aspekt går med andre ord forud for det artikulatoriske og fysiologiske aspekt. Forudsætningen for at få de nye vaner er så også at vi har fanget en ny lyd, har opfattet den, er bevidste om den.

Jeg er optaget af 1) hvad der kendetegner islændinges udtale af dansk, 2) hvilke islandske træk der smitter af på islændinges dansk, og 3) hvilke træk det er vigtige at fokusere på, både for den enkelte i vedkommendes udtaletilegnelse og i danskundervisningen i Island, og på universitetet og i grundskolen (inkl. gymnasiet), selvom universitet og grundskole naturligvis har forskellige mål for danskundervisningen.

Der er en vis sammenhæng mellem de træk der er nævnt i de tre spørgsmål, altså typiske træk i islændinges udtale af dansk, afsmitningstræk i tilegnelsen og fokustræk i tilegnelsesprocessen og i undervisningen. De tre typer træk hænger sammen på den måde at nogle af de træk jeg registrerer i islændinges udtale, er træk som stammer fra islandsk, og det er også til dels træk som er vigtige at udforske og fokusere på i tilegnelses- og undervisningssammenhæng. De vigtigste træk er efter min mening for det første træk som har betydning for forståelsen generelt, dvs. både islændinges forståelse af talt dansk og danskeres forståelse af islændinges dansk, og for det andet træk som giver islændinges dansk såvel flyd som en dansklingende rytme og melodi.

Jeg er ikke optaget af rigtig og forkert og god og dårlig udtale og ikke af såkaldte udtalefejl. Jeg foretrækker at tale om afvigelser og afvigende træk (i forhold til en konkret norm), om intersprogstræk i stedet for fejl. Det giver bedre mening teoretisk (og psykologisk). Jeg er heller ikke optaget af hvor let eller svært dansk er for udlændinge og indvandrere, selv om kloge kolleger har fremsat vurderinger og påstande om det danske sprogs sårhedsgrad som i mine ører lyder en smule unuancerede. Fx regnes de tætliggende danske vokaler for "svære", men før nogen bruger tid på at terpe vokaltæthed i undervisnings- eller tilegnelsessammenhæng, har vi brug for at vide hvad de betyder: Hvor vigtige er de for at forstå hvad der bliver sagt, hørt med danske ører? I stedet for at diskutere vil jeg nøjes med at svare ved at spørge: Hvilke sider ved dansk er lette og hvilke er svære i forhold til hvilke andre sprog og for hvem og hvorfor, og i forhold til hvilken norm, og hvilke udtalemål er aktuelle og realistiske?

Dansk i Island

De islændinge jeg her taler (mest) om, er unge islandske danskstuderende som har studeret dansk i et år. Jeg har lyttet til optagelser af de studerendes udtale i indlæst tekst og fri tale på to kurser i dansk fonetik og udtale i 2010-2011. De studerende har gennem det ene semester fået undervisning på både yngre københavnsk standarddansk og på jysk standarddansk, og de blev også gjort opmærksom på vigtige forskelle mellem de to slags standarddansk som de lagde øre til igennem hele semestret.

Mange islandske danskstuderende – og mange andre islændinge – behersker dansk på et meget højt niveau. En vigtig faktor som har betydning for det høje niveau, er de studerendes stærke motivation for at tilegne sig dansk. Desuden spiller det en rolle at islandsk og dansk er beslægtede sprog. Den sproglige nærhed mærker vi alle når vi ser og hører de mange fælles arveord, mange fælles (eller næsten fælles) faste flerordsforbindelser, fælles orddannelsesmuligheder, den fælles syntaks, mange fælles lyde og lydkombinationer og på flere andre områder. Det betyder at dansk ikke er et fremmedsprog i almindelig forstand i Island. Videre har det stor betydning at islændinge har dansk i grundskolen fra 7. klasse, og indtil år 2000 var dansk det såkaldte "første fremmedsprog" i den islandske skole, indtil det byttede plads med engelsk og nu er "andet fremmedsprog". Det betyder at mange i Island har fået

På NORDAND-konferencen 25.-28. maj 2011 ved Vigdis Finnbogadóttir Institutet for Fremmedsprog ved Islands Universitet holdt Randi Benedikte Brodersen sammen med to kolleger, Marc D. S. Volhardt og Peter Raagaard, et foredrag om islændinges udtale af dansk i et teoretisk, empirisk og praktisk perspektiv, som denne artikel bygger på. Forrest ses Vigdis Finnbogadóttir i hvidt ved siden af to af konferencens arrangører. Skråt bag Vigdis, i rødt, sidder artiklens forfatter..

Seneste sprognyheder 📰

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsovet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprog-museet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Sprogundervisning'

De fem forbandede fremmedsprog
Hjælpe-midler i sprogundervisningen
Professor dr. ABC
Tysk – en uddøende sprogart i Danmark

Mere i kategorien 'Udtale'

Sønderjyder og københavnere kender naboen på sproget
Ældre mennesker sjusker med sproget
Out of Africa
Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1
Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

mere danskundervisning end engelskundervisning, indtil år 2000.

Islændinges dansk og forhold til dansk sprog bliver også påvirket af at der er mange velkvalificerede dansk lærere i Island og af historien og undervisningstraditionen; der er en næsten 150 år lang tradition for at undervise i dansk i den islandske skole, og der er stærk tradition med meget fokus på grammatik og skriftlighed. Dansk blev gymnasiefag i Reykjavik allerede i 1880'erne, og så universitetsfag i mellemkrigstiden – den islandske dansk-tradition er beskrevet af Auður Hauksdóttir i afhandlingen *Lærernes strategier – elevernes dansk* (2000).

En sidste vigtig faktor som jeg vil nævne, er kontakten med dansk og danskere: mange islændinge har opholdt sig i Danmark i kortere eller længere tid på grund af arbejde, uddannelse, familieforhold eller af andre grunde, og mange har dansk familie eller danske venner, kolleger eller samarbejdspartnere eller en dansk arbejdsgiver. Det betyder alt sammen at mange islændinge taler dansk, eller forstår meget dansk, og har et særligt forhold til dansk, danskere og Danmark.

Blandinavisk

Det dansk som islændinge taler, er præget af stor sproglig variation, fra et klart danskklingende dansk til et tydeligt og letforståeligt islandsk dansk. En del taler et såkaldt skandinavisk, eller **blandinavisk**, som kan beskrives som en variant af dansk med bogstavner udtale og mange islandske udtaletækk, og som ofte er en bevidst kommunikationsstrategi i internordisk sammenhæng. Termen blandanavisk her jeg hørt brugt af islændinge i flere offentlige sammenhænge hvor de talende har brugt termen i en metakommentar med en karakteristik af deres eget sprog.

Der findes mig bekendt ingen undersøgelser og beskrivelser af islændinges udtale af dansk. Ingen, hverken dansk lærere ved Islands Universitet eller andre sprogfolk, har beskæftiget sig med emnet sort på hvidt. En af mine forgængere, Lars Brink, skriver i en e-post til mig at han mener at vide "alt om [...] islændinges udtale af dansk" (e-post 30.3.2011). Og hvad alt nu præcis er, får jeg en ide om når vi mødes for at diskutere udtale senere i sommer.

På den ene side kan det undre at ingen har skrevet om islændinges udtale af dansk før, når vi tænker på hvor mange islændinge der lærer dansk i skolen, på universitetet, på aftenkurser og gennem selvstudium, og hvilken rolle, position og status dansk har og har haft i Island (jf. Auður Hauksdóttir 2000).

På den anden side er det ret nyt at have fokus på udtale og udtaletilegnelse i fremmed- og andetsprogsforskningen, og det nok også begrænset hvad der findes af forskning på området. Andetsprogsforsker Juni Söderberg Arnfast skrev i 2004 i en artikel med titlen *Fokus på udtaletilegnelse*, i nettidskriftet *Fokus på Dansk som Andetsprog for Voksne* (nr. 28, s. 4–7) at mens undersøgelser af kommunikativ kompetence længe har været i vinden, så har "tilegnelse af dansk udtale" været "et noget udforsket område", men mit indtryk er at vi stadig befinder os på ret jomfruelig mark. På NORDAND-konferencen i Reykjavik her i 2011 var der to foredrag om emnet udtale, ud af i alt ca. 80 foredrag. Også i lærebøger i dansk for islændinge, eller udlændinge, er det sparsomt med stof om udtale. En del udtaleøvelsesmateriale findes i bogform og på nettet, og en del af det kan meget vel være empirisk og måske teoretisk funderet.

Ligheder og forskelle

I fremmed- og andetsprogsforskningen har mange af os for vane at sammenligne lydssystemerne i L1 og L2, henholdsvis det første sprog vi lærer, og sprog nr. 2. Når vi sammenligner, finder vi ud af hvor der er ligheder og forskelle. Når jeg nu sammenligner det danske og det islandske lydssystem, finder jeg både mange ligheder og en del forskelle. Og nogle af forskellene afspejler sig i studerendes udtale af dansk, og det er en nyttig iagttagelse som jeg har brug for nu hvor jeg vender tilbage til det første af de tre spørgsmål som optager mig: Hvad kendetegner nu islændinges udtale af dansk?

Når jeg lytter til islandske studerende der taler dansk, registrerer jeg en række typiske træk, dvs. træk som går igen i mange studerendes udtale, og nogle studerende har alle træk, nogle har nogle træk, andre har kun få af disse træk. Der er tale om betydelig sproglig variation mellem de studerende indbyrdes og i den enkeltes udtale, dvs. der er både interpersonlig og intrapersonlig variation, på den måde at fx et træk som rulle-*r* forekommer blandt nogle studerende, og nogle kan have både et islandsk rulle-*r* og et dansk drøbel-*r*. De træk jeg nævner, er ikke de eneste træk, men de er iørefaldende, hyppige og vigtige, fordi de har stor betydning, dels for danskeres forståelse, dels for at få sproglig flyd og et funktionelt, letforståeligt dansk. Derimod er sproglige forskelle mellem islandsk og dansk som har med danske specialiteter som vokalrigdom og stød at gøre, ikke vigtige i islændinges udtale af dansk (selv om de som sprogstuderende har kundskaber om danske vokaler og stød og andre prosodiske træk).

De 8 typiske træk ved islændinges udtale af dansk er:

1) **Rulle-*r*** – forekommer i islændinges udtale både foran og efter vokal, dvs. i ord hvor dansk har henholdsvis et konsonantisk *r*, altså drøbel-*r*, det uvulære *r*, i begyndelsen af ord, og et vokalisk *r*, som er anden del af *r*-diftonger, som i ord som *fx her, bær og dyr*. Og nu ser jeg for enkelthedens skyld bort fra tilfælde hvor *r* smelter sammen med den foranstående vokal. (I konsonantoversigten for dansk nedenfor ser uvulært *r* ud som en spejlvendt R der står på hovedet: .

2) **Mørk *a*-lyd** – forekommer hvor dansk har lyst *a*. I øvrigt har både islandsk og andre nordiske sprog det mørke

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borrijnholmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	
juni 2012	
maj 2012	
april 2012	
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	

nordiske *a*, mens dansk har både det mørke og det lyse *a*. Reglerne for hvornår dansk har mørkt og lyst *a*, er enkle:

Mørkt *a*: Vi har i dansk for det første mørkt *a* i alle *r*-forbindelser, uanset om *r* står foran eller bagefter *a* – fx *i far har en rar hare* – og endda også nogle gange selv om *r* står i en anden stavelse, dvs. mørk *a*-lyd har vi i *aldrig*, *Anders*, *forfatter*, *andre* og *vandre* (mens ord som *and*, *forfatte*, *anden* og *vand* har lys *a*-lyd). Vi har i dansk for det andet mørkt *a* foran *p*, *b*, *m*, *f* og foran *k*, *g*, *ng*, *v*, altså foran labiale og velære lyde, som fx i *pap*, *kam* og *kaffe* og *ak*, *kakerlak*-sang og *hav*.

Lyst *a*: Vi har i dansk lyst *a* foran tungenpidlydene *t*, *d*, *n*, *s* og *l* (dvs. foran apikaler/alveolærer) og Ø (= nul, dvs. uden efterfølgende lyd) som fx i *hat*, *kat*, *dansk*, *Danmark*, *bas*, *sal* og *ja*, *ha'*, *sagde* og *lagde*. ([Den sproghistoriske forklaring](#) på lydudviklingen fra mørke til lyse *a*'er i dansk får vi af Lars Brink i *Den Store Danske*.)

3) **Blødt *g*** (en stemt velær) [ɣ] – forekommer typisk i udtalen af det fælles dansk-islandske bindeord *og* (og vi hører det i det islandske førstepersonsstedord *ég*). Nogle islandske studerende har indimellem denne karakteristiske og lidt tysk-klingende hæmmelyd i deres udtale, måske især når de bruger *og* som tøve-ord efterfulgt af en almindelig *oh*-tøvelyd.

4) **I-udtale af skriftens *y*** – forekommer af og til. Det betyder islændinge kan komme til at udtale ord som fx *cykel* og *by* med *i*-lyd.

5) **Afstemning** af stemte sonoranter (og sonoranter er klangfyldige, og dermed stemte, og støjfrie lyde som fx *m*, *n* og *l*) – er et almindeligt træk i islandsk (før lukkelyd) som vi fx kan høre i islandske ord som *lampi* ('lampe'), *kantur* ('kant'), *banki* ('bank'), *mjólk* ('mælk') og *harpa* ('harpe') (eksemperne er fra Volhardt 2011: 20). – I øvrigt har vi også afstemning i dansk, fx af *l* i *plads*. Mærk selv.

6) **Præaspiration** – er almindeligt i islandsk, og det er præaspiration vi hører som en *h*-lyd foran *p*, *t* og *k* når de er fordoblet i skriften som fx i *detta* (da. *falde*) (se Volhardt 2011: 20).

7) **Mange schwa-forekomster** – er nok et af de mest karakteristiske træk i islændinges udtale af dansk. Men hvad er schwa? Schwa er den tryksvage *oh-agtige lyd* som vi har i alle tryksvage stavelser og som vi i lydskrift skriver som et *e* der står på hovedet: [ə]. Schwa beskriver *Den Store Danske* [sådan](#):

***schwa**, (af hebr. shewā, måske af shāw 'tomhed'), neutralvokal, svagtryks-e, ikke-fuldvokal, ubetonet vokal, som er umarkeret mht. indsnævring i svælg og mundhule samt læberunding. Schwa, der lydskrives [ə], har i moderne dansk stærk tendens til bortfald, således at en **sonor** nabolyd derved bliver stavelsesbærende, fx -n i katten.*

Hvor dansk har schwa, har islandsk *a*, *i* og *u*, som også kan svækkes, men ikke "forsvinder". Og islændinge er vant til at beholde deres tre svagtryksvokaler og beholder måske derfor også så mange schwa'er. Mange islændinge udtaler mange schwa'er og betydelig flere end vi danskere som måske lægger så godt mærke til islændinges mange schwa'er fordi vi har selv har langt færre. Danskere udtaler [ifølge schwa-ekspert](#) Ruben Schachtenhaufen kun omkring 25% af schwa'erne:

[C]a. ½ af alle schwa undergår schwa-assimilation, mens hver fjerde schwa falder bort, og hver fjerde udtales distinkt [ə]. Men hvis man fx skal lære nogen at tale dansk, eller hvis man vil simulere schwa-assimilation i et talesynteseprogram, kan man ikke bare kaste en terning for at afgøre hvordan schwa skal udtales.

Schwa-reglen er den enkle: "Schwa-assimilation indtræffer når /ə/ er nabo til en sonorant der står i **coda**" (<http://schwa.dk/fonologi/regler-for-schwa-assimilation/>). Det lyder vanskeligere end det er: En sonorant er en stemt lyd uden støj, og coda er den del af stavelsen der står efter kernen, og kernen er den stavelsesbærende del i en stavelse, ofte en vokal. Fx i *komme* er vokalen *o* kernen, den stemte *m*-lyd står i coda, og schwa er nabo.

Schwa-assimilation er "et af de allermost karakteristiske udtalefænomener i dansk" og [nogle gange "obligatorisk"](#), og vi har det fx i *lige*, *komme* og *bilen* hvor schwa kravler ind i henholdsvis *i*, *m* og *l* og andre stemte lyde som bliver lange. Schwa-bortfald har vi fx i *kaffe* og *takke* hvor vi mister en stavelse og får enstavelsesord i stedet for tostavellesord. Schwa er overordentlig hyppig, og måske det træk i dansk med størst konsekvenser, fordi mange schwa'er giver en overtydelig og lidt staccato-agtig udtale, og det har igen betydning for rytmen, for den bliver mindre flydende og glidende end med færre schwa'er. – Men samtidig er det værd at huske at de mange schwa-forekomster i nogle islændinges dansk også er et af de træk som kan betyde at deres dansk opleves som letforståeligt (fx af andre nordboere i nordiske sammenhænge) og i danske ører netop som typisk islandsk dansk.

8) Islændinges faste **tryk** på første stavelse i alle ord, også fremmedord – bliver nogle gange overført til dansk, så trykket kommer til at ligge på førstestavelse i ord som fx *appelsin*, *banan*, *citron* og *rosin*, og *permanent*, *konstant* og *kultur*, hvor dansk har tryk på anden eller tredje stavelse. Islandsk trykplacering i danske fremmedord kan give forståelsesproblemer.

Et kontrastivt blik på dansk og islandsk

Jeg har undervejs i min gennemgang peget på nogle islandske specialiteter og nogle vigtige forskelle mellem islandsk og dansk som forklaring på hvorfor islændinges udtale af dansk er som den er. Et kontrastivt blik på de nævnte træk giver os med andre ord en ret tydelig ide om hvorfor islændinges udtale af dansk er karakteriseret ved netop de nævnte træk. I de to konsonantoversigter nedenfor ser vi de islandske og de danske konsonanter. Oversigterne stammer fra Marc Volhardts bacheloropgave [Islændinges udtale af dansk. En sammenlignende analyse af lydssystemerne i islandsk og dansk, og islandske studerendes danskudtale](#) (2011, s. 28) (Den elektroniske tekst får den nysgerrige læser frem på skærmen ved at klikke på "Skoda/Opna" nederst i højre hjørne).

I begge konsonantoversigter er fælles konsonanter markeret med grå baggrund. Sammenligner vi de to oversigter, ser vi at islandsk har betydelig flere konsonanter end dansk og især både stemte og ustemte næselyde som dansk ikke har, og også flere hæmmelyde. Vi ser også at islandsk har rulle-*r* og dansk det uvulære *r*. Vi genfinder altså flere af de ovennævnte træk som særtræk ved islandsk, dvs. at der er tale om afsmitning fra islandsk.

oktober 2010
september 2010
juni 2010
maj 2010
april 2010
marts 2010
februar 2010
januar 2010
december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

ISLANDSK	Bilabial	labio-dental	dental	alveoler	alveo-palatal	palatal	velær	uvulær	glottal
lukke.	p ^h b _o			t ^h d _o		ç ^h j _o	k ^h g _o		
næselyd	m _o m			ɲ _o n		j _o ɲ	ŋ _o ŋ		
hæmme		f v	θ ð	s		ç j	x ɣ		h
approksimant						j			
tril				r _o r					
lateral approksimant				l _o l					

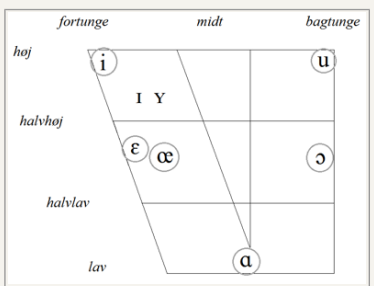
Det islandske konsonantsystem

DANSK	bilabial	labio-dental	dental	alveoler	alveo-palatal	palatal	velær	uvulær	glottal
lukke.	p ^h b _o			t ^h d _o			k ^h g _o		
næselyd		m		n			ŋ		
hæmme		f v		s	ç			ɣ	h
approksimant			ð			j			
tril									
lateral approksimant				l					

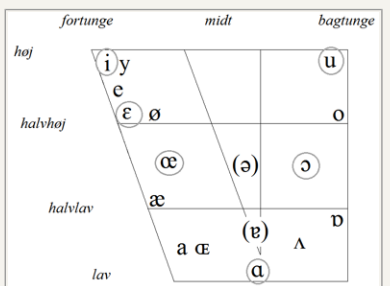
Det danske konsonantsystem

De to vokaloversigter i nedenfor er såkaldte vokalkardinaldiagrammer med vokalsystemerne i islandsk og dansk. (En komplet beskrivelse af det islandske lydsystem, på engelsk, findes i Kristján Árnasons værk *The Phonology of Icelandic and Faroese* som udkommer på Oxford University Press i 2011). I diagrammerne er fælles vokaler omcirklede. Ved en sammenligning af de to diagrammer finder vi tre slående forskelle:

Vi ser at islandsk har færre og mere spredte vokaler end dansk, islandsk har ikke midttunge-lyd, altså ikke schwa [ə] (jf. træk 7 ovenfor), og ikke lys a-lyd (jf. træk 2 ovenfor). Også på det vokaliske område er der tale om afsmitning fra islandsk: Nogle islændinge har mange og tydelige schwa-udtaler, og nogle har også både mørke og lyse a'er, og islandsk har ikke schwa og ikke lyst a.

Det islandske vokalsystem

Det danske vokalsystem

Hvad er vigtigst?

I denne kortfattede behandling af otte typiske træk i islændinges udtale af dansk har jeg vist at islandsk er konsonantrig og dansk vokalrig og at islandske studerendes udtale af dansk er præget af nogle få islandske træk der smitter af. Det er altså især afsmitning fra islandsk som kommer til udtryk i de studerendes udtale. Hvilke træk er så vigtige at fokusere på, både for den enkelte i vedkommendes udtaletelegelse og i danskundervisningen i Island? Jo, det er fire af de otte træk i islændinges udtale af dansk (og jeg har da in mente at målet er flyd og en letforståelig og danskklingende udtale): 1) rulle-r; 2) a-kvaliteter (fordelingen af mørke og lyse a-lyde), 3) schwa og 4) tryk. De fire vigtige træk er dem jeg fokuserer mest på i min udtaleundervisning. Og det træk som nok giver størst udbytte at arbejde målrettet med, er schwa. De tætliggende danske vokaler og stød er som nævnt ikke vigtige.

Eller sagt på en anden måde: de træk som er vigtigst at lære er 1) schwa-assimilationer og schwa-reduktioner, fordi de giver en dansk rytme og en danskklingende udtale, 2) lyse a'er og bagtunge-r, fordi de to træk mindsker det islandske accentpræg og 3) anden- og tredjestavelsestryklacering i danske fremmedord, fordi afvigende tryk kan virke forstyrrende på forståelsen.

Mit gæt er at flere af de behandlede udtaletræk også er vigtige at fokusere på i dansk- og udtaleundervisningen som andre (nord)europæere får på europæiske universiteter.

Randi Benedikte Brodersen
Islands Universitet

Læs også:

1. [Stavelser, del 2: Utydelige danske stavelser](#) Sonoritetshierarki for de almindeligste danske sproglyde. I mit tidligere indlæg her på Sprog museet fortalte jeg om at stavelser i verdens sprog som regel er opbygget efter sonoritetsprincippet som siger at...
2. [Er dansk sværere at tilegne sig end svensk?](#) Det høres ofte at dansk er svært for udlændinge. En tværsproglig undersøgelse baseret på 18 sprog peger på en svær begyndelse også for danske babyer. Undersøgelsen er baseret på de...
3. [Stavelser, Del 1: Hvad er en stavelse?](#) "Klant ikke Deres Irmapige". For en del år siden gjorde Irma et omdiskuteret forsøg på at omgå den akavede bydemåde af ordet "klandre" ved at fjerne en stavelse Når man...
4. [Hvor slemt stA?r det til med dansk sprog?](#) Dansk er et af verdens allerstA?rste sprog. PA? de fleste opgA?relser over antal sprogbrugere rangerer dansk i top-100 ud af tusindvis af sprog. Dansk er ogsA? et af verdens allerbedst...

Tagget med: artikulation, Dansk, fremmedsprog, Island, islandsk, konsonanter, nordisk, Schwa, Sprogundervisning, Udtale, vokaler

2 kommentarer

Ruben Schachtenhaufen

18. juli 2011 • 14:06

Randi, tak for henvisningerne til mine schwa-assimilationsregler (og for en interessant artikel i det hele taget). Det er dejligt at de finder praktisk anvendelse i sprogundervisningen!

Jeg vil lige uddybe det eksempel du nævner. I 'komme' står /m/ som udgangspunkt i ansats i distinkt udtale. Vi siger således i distinkt udtale [kʌmə] med udtalt schwa. I mindre distinkt udtale (hvilket er ret almindeligt for infinitiver) flyttes stavelsesgrænsen mod højre, hvorved /m/ kommer til at stå i koda, og der opstår schwa-assimilation – [kʌmm□].

Schwa-assimilation er således ikke obligatorisk efter /m n ŋ l/, men det er et ganske almindeligt reduktionsfænomen. I undervisningssammenhæng er dog nok en udmærket tommelfingerregel at (højfrekvente) verber og funktionsord har schwa-assimilation, medmindre de udtales emfatisk.

Svar

Randi

20. juli 2011 • 16:06

Tak, Ruben, for uddybende og forklarende kommentar. Både mine studerende og jeg har haft gavn og glæde af dine schwa-regler. Det hænger til dels sammen med at vi i Reykjavik er så privilegerede at have et fonetik-og udtalekursus som strækker sig over hele to semestre. Nu sysler jeg så småt med en tanke om hvordan en let forenklet (?) pædagogisk version kan se ud hvis vi trækker såkaldt mindre distinkt tale ind, med mange eksempler på almindelige infinitiver og andre ordformer som ofte/altid har schwa-reduktion. Men en ting er regler, en anden ting tilegnelse og indlæring. Kunne nogle få og enkle tommelfingerregler med hensyn til schwa-reduktioner og mindre distinkt tale måske gøre det enklere for både mine islandske dansk-studerende (og andre) når de arbejder med udtale og laver (selv)analyser af indtalt tekst? Jeg har i min udtaleundervisning understreget at det er bedre for islændinge at have mange schwa-reduktioner og forholdsvis få schwa-udtaler fordi reduktionerne har så stor betydning for flyd og intonation – som i mine ører hænger tæt sammen. Samtidig er jeg klar over at jeg som jyde nok udsætter mine studerende for en god del flere reduktioner end de ville få et høre hvis de havde haft en københavnsk lærer, eller hvis jeg havde haft en slags københavnsk-præget rigsmål som ideal. (Men uanset hvor vi kommer fra, har vi jo alle mange reduktioner når vi taler mindre distinkt. Og det kan måske også give flere reduktioner og en mere dansklingende udtale hvis der kommer mere fokus på mindre distinkt tale – og altså mere uformelt talesprog – i danskundervisningen for udlændinge?)

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.